

De VII
Vereenigde
NEDERLANDSCHE
PROVINCIEËN.

N O O R D

Z E E

VADERLANDSE GESCHIEDENIS

EEN HOORCOLLEGE OVER HET
ONTSTAAN VAN NEDERLAND

Door Herman Beliën

Home Academy

Home Academy Publishers geeft hoorcolleges en lezingen uit op audio-cd. Interessante onderwerpen, van geschiedenis tot natuurwetenschappen, voorgedragen door de meest boeiende sprekers. Zo kunt u kennis opdoen in de auto, in de trein, op de fiets of thuis op de bank.

Kijk verder op [WWW.HOME-ACADEMY.NL](http://www.HOME-ACADEMY.NL)

Uitgave: Home Academy Publishers
Saturnusstraat 60 - unit 70
2516 AH Den Haag
Tel: 070 - 3607613
Fax: 070 - 3455199
E: info@home-academy.nl

OPNAME Sandro Ligtenberg (Den Haag, 2004)
STEM INLEIDING W.J.C.M. van Nispen tot Sevenaer
MUZIEK Cok Verweij
MASTERING Frits de Bruijn
VORMGEVING ruth.bos@wxs.nl
PRODUCTIE Promese B.V.

© Copyright 2004 Home Academy Publishers, Den Haag
ISBN 978 90 8530 002 1
NUR 77

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeveelvoudig, uitgeleend, verhuurd, uitgezonden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door (foto)kopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaand schriftelijk toestemming van de uitgever.

VADERLANDSE GESCHIEDENIS

Een hoorcollege over het ontstaan van Nederland
Door Herman Beliën

Inhoudsopgave

Aanbevolen literatuur	4
Hoofdstuk 1: Nederland: een plan of een toevalstreffer?	5
Hoofdstuk 2: Stad en land in de Middeleeuwen	6
Hoofdstuk 3: De Bourgondiërs	7
Hoofdstuk 4: De Nederlandse Opstand	8
Hoofdstuk 5: Tolerantie in de Gouden Eeuw	9
Hoofdstuk 6: Nederlanders en anderen overzee	10
Hoofdstuk 7: De 18de-eeuwse crisis en de patriotten	11
Hoofdstuk 8: Jan Salie de baas?	12
Hoofdstuk 9: De liberale staat en zijn problemen	13
Hoofdstuk 10: Nieuwe politiek: gereformeerden en socialisten	14
Hoofdstuk 11: Nederland en de wereldoorlogen	16
Hoofdstuk 12: De jaren zestig, Nederland op hol?	17
Jaartallenoverzicht	19

Drs. Herman Beliën (1946) is historicus en docent aan de Universiteit van Amsterdam. Beliën schreef diverse onderwijsboeken, reisgidsen en historische boeken voor een groter publiek, zoals *De Nederlandse geschiedenis in een notendop*. In 1999 en 2000 presenteerde hij twee tv-programma's voor de NPS: De quiz van de eeuw en Bestaat Nederland wel?, een reeks van tien documentaires over de Nederlandse cultuur.

Aanbevolen literatuur

Boeken(-reeksen) waarin de Nederlandse geschiedenis van zeer uitgebreid tot zeer ingedikt wordt verteld zijn, bijvoorbeeld:

D.P. Blok, W. Prevenier e.a. (red.): *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* 15 dln., (Haarlem 1977-1983)

J.C.H. Blom & E. Lamberts (red.): *Geschiedenis van de Nederlanden* (Rijswijk 1993)

H. van der Horst: *Nederland; de vaderlandse geschiedenis van de prehistorie tot nu* (Amsterdam, 2002)

H. Beliën en M. van Hoogstraten: *De Nederlandse geschiedenis in een notendop*. Wat elke Nederlander van de vaderlandse geschiedenis moet weten (Amsterdam 1998, 2003 twaalfde druk)

Synopsis van het hoorcollege VADERLANDSE GESCHIEDENIS

H1. Nederland: een plan of een toevalstreffer?

Als we het over de Nederlandse geschiedenis hebben, dan denken we aan de Nederlandse staat en aan het Nederlandse volk. Over dat eerste begrip bestaat weinig onduidelijkheid. De Nederlandse eenheidstaat bestaat vanaf 1798, toen voor het eerst in een grondwet werd vastgelegd dat er sprake was van een ondeelbare staat. Deze, in de 'Franse tijd' geschreven constitutie, maakte een einde aan het bestaan van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

Over het Nederlandse volk bestaat veel meer onduidelijkheid. Lang werd Nederlandse kinderen voorgehouden dat in het jaar 50 voor Christus de Batavieren ons land binnenvoeren. Zij zouden onze voorvaders zijn geweest. De Batavieren zullen zich niet bewust zijn geweest van de betekenis van hun boottocht en kunnen niet gedacht hebben dat zij als toekomstige Nederlanders het vaderland zijn binnengevaren. Als het volk niet in 50 voor Christus is gevormd, waar ligt dan volgens historici wél de oorsprong van het Nederlandse volk?

H2. Stad en land in de Middeleeuwen. Van 1000 tot 1350

Als we voorlopig het idee opgeven dat er al twee millennia iets als Nederland of het Nederlandse volk bestond, dan zouden we de vraag kunnen stellen hoe de bewoners van het gebied waar later Nederland zou ontstaan zichzelf zouden hebben gezien.

Met welke culturele of politieke eenheid identificeerden de bewoners van de Rijndelta zich bijvoorbeeld in de Middeleeuwen? Misschien is het goed om eerst te kijken naar de machthebbers in dit gebied in het begin van de Middeleeuwen. Door de delingen van het Rijk van Karel de Grote ontstonden er aanvankelijk drie relatief grote, maar steeds

zwakker wordende koninkrijken: het west- en het oost-frankische rijk en het middenrijk. Dat laatste verdween na verloop van tijd en werd verdeeld tussen Oost en West. Het merendeel van het gebied dat later Nederland en België omvatte, behoorde toe aan de Duitse vorst. Het gebied ten westen van de Schelde kwam aan de Franse koning. In dit gebied kregen de vazallen van de beide koningen steeds meer macht. Toen er steden werden gesticht, wilden ook die een toetje meeblazen in de strijd om de macht. Dat gebeurde aanvankelijk vooral in Brabant en Vlaanderen, later ook in Holland. Hier tekende zich een belangrijk onderscheid af tussen de snel veranderende zeegebieden en de landgebieden. Van een natie of een land was dus geen sprake. Van belang waren koninklijke aanspraken, het streven naar onafhankelijkheid van graven en hertogen en het ontstaan van steden. Dat waren de werkelijke spelers van het spel.

H3. De Bourgondiërs. Over de periode 1369 tot 1477

In de Nederlandse geschiedschrijving is het Bourgondische rijk (1363-1477) vaak gezien als de eerste fase in een lang proces van staatsvorming. De Bourgondiërs zijn dan de voorlopers van de negentiende eeuwse Nederlands-Belgische staat, die van 1815 tot 1830 heeft bestaan en daarna overging in een afzonderlijke Nederlandse en Belgische staat. Tussen beide tijdvakken lag in deze visie een periode van enige eeuwen waarin de staatsontwikkeling stil lag. Er is tegen deze opvatting inmiddels veel protest aangekend als zijnde anachronistisch. Hoe moet het Bourgondische rijk dan wel worden gezien? Het lijkt het beste om ook hier uit te gaan van de gedachten van de tijdgenoten. De Bourgondische hertogen probeerden zoveel mogelijk gebied in handen te krijgen om gerespecteerd te worden als machtige heren. Ze streefden niet naar een eenheidsstaat, maar wel naar een vorm van effectief overleg met de onderdanen. Ze zagen zichzelf niet als koning van Nederland, maar als graaf van een reeks gebieden en als hertog van een andere reeks.

De Habsburgers kregen in de 16de eeuw de Bourgondische erfenis in handen en hebben hun politiek voortgezet, maar in een totaal ander kader. Zij waren door hun bezittingen

in Spanje, Duitsland en Amerika een wereldmacht geworden. Maar ook de eenheid die Karel V creëerde, was geen voorloper van de moderne eenheidsstaat. Die eenheid was vooral bedoeld om de Franse koning buiten spel te zetten.

H4. De Nederlandse Opstand. Van 1566 tot 1585

Ligt de oorsprong van de Nederlandse natie dan soms in de Opstand tegen de Spaanse koning in 1566? Voor historici die Nederland vooral als een protestants land zagen, was dit inderdaad het geval. Maar liberale historici hebben in de Opstand vooral de verzevenlijking van goed-Nederlandse vrijheidsidealen gezien. Beide groepen waren het wel eens over het belang van de Opstand, maar niet over de verklaring ervan: *religionis ergo* en *libertatis ergo*: om de godsdienst of om de vrijheid, zijn de inmiddels klassiek geworden verklaringen van de Opstand. Voor hedendaagse historici voldoen beide verklaringen niet; ze zien daarin vooral de weerspiegeling van de negentiende-eeuwse achtergronden van de betreffende historici. Op dit moment beheerst de visie van de Leidse hoogleraar Woltjer de literatuur. Hij stelt dat er een grote groep was in het midden van het politieke spectrum, die niet uitsproken voor of tegen protestants, katholiek, Oranje of Spanje was. Het verleden is minder zwart-wit dan wel eens wordt gedacht. Een tweede vraag die bij de Opstand aan de orde is: waarom hebben de Hollandse opstandelingen de strijd tegen de toenmalige supermacht gewonnen? Nederlandse historici hebben lang gedacht dat de Hollanders militair en moreel superieur waren aan Spanje. Maar de Engelse historicus Geoffrey Parker heeft aangetoond dat het verloop van de strijd sterk werd bepaald door een ander conflict waarin Spanje was verwickeld, namelijk dat met het Osmaanse Rijk.

H5. Tolerantie in de Gouden Eeuw. De periode: 1585 tot 1702

We koesteren een aantal nationale mythes over onze basisdeugden en tolerantie is daarvan niet één van de minste. Hedendaagse ervaringen met (in)tolerantie hebben er inmiddels wel toe geleid dat we wat minder hoog van de toren blazen. De schroom om

mensen uit andere culturen te bekritisieren is verdwenen. Die ontwikkeling staat vaak op gespannen voet met tolerantie. Maar was dat in het verleden anders en waren we niet ten onrechte trots op onze tolerantie? Buitenlanders die de Republiek bezochten verbaasden zich over de tolerantie, vooral op het gebied van het geloof, in vergelijking met de rest van Europa. Lag deze tolerantie verankerd in het volkskarakter of was die het gevolg van specifieke historische omstandigheden? In de literatuur wordt in dit verband vaak gewezen op Erasmus, de grondlegger van de principiële tolerantie in geloofszaken. Maar of hij in zijn eentje de mentaliteit van de hele bevolking zo sterk heeft kunnen bepalen, is de vraag. Een alternatieve verklaring wijst op feit dat de calvinistische machthebbers getalsmatig in de minderheid waren. Dat zou hen tot tolerant gedrag hebben gebracht.

H6. Nederlanders en anderen overzee. Van 1400 tot 1702

Als de negentiende-eeuwse literator Busken Huet zich in zijn boek *Het land van Rembrandt* afvraagt wat de zeventiende-eeuwse Republiek heeft geschonken aan de mensheid, dan noemt hij de Staalmeesters en Indië. De schilderkunst en 'daar werd wat groots verricht' zijn voor hem de hoogtepunten van de Gouden Eeuw.

Tot op de dag van vandaag vragen historici zich af, hoe de economische groei van de Republiek, en in het bijzonder van Amsterdam, tot centrum van de wereldhandel te verklaren is. Lang is gedacht dat de grote successen van de Nederlandse scheepvaart en handel afdoende konden worden verklaard door te verwijzen naar de uitstekende karaktereigenschappen van onze voorouders, maar tegenwoordig wordt de sleutel tot de verklaring gezocht in de geschiedenis van stedelijke netwerken met een overheersend centrum.

In de nieuwe literatuur wordt gewezen op het feit dat Amsterdam het Antwerpse handelsnetwerk heeft overgenomen. Ook wordt het 'vaderlandse' karakter van de Nederlandse expansie in de 17de eeuw gerelativeerd doordat uit het onderzoek is gebleken dat

veel personeelsleden van Oost- en West-Indische Compagnie uit Duitsland en Scandinavië afkomstig was.

H7. De 18de-eeuwse crisis en de patriotten. Van 1702-1813

In 1798 kwam de eenheidsstaat Nederland tot stand. De trotse ouders van de jonge spruit waren de achttiende-eeuwse patriotten. Het was geen gemakkelijke bevalling geweest. Terugkijkend beseft de tijdgenoot dat de Franse invasie in 1795 de beslissende factor was geweest voor de veranderingen in het staatsbestel. Alleen met steun van de vreemde mogendheid waren de critici van de oude staatsinstelling er dus in geslaagd om de staat een nieuwe vorm te geven.

In de historische literatuur wordt volop gedebatteerd over de vraag welke betekenis aan de achttiende-eeuwse patriottenbeweging moet worden toegekend. Nog niet zo lang geleden werden de patriotten louter gezien als marionetten van de Franse koning, die een grote mond opzetten tegen die andere marionet, stadhouder Willem V, voor velen een zetbaas van de Engelse koning. Al met al geen reden om deze voorouders erg serieus te nemen.

In de huidige literatuur is er van die sepsis weinig meer over. Hedendaagse historici nemen de patriotten en de oranjeklanten uit de tweede helft van de achttiende eeuw wel degelijk serieus. Maar er is wel een verschil in visie. Sommige historici menen dat in deze periode een nieuwe vorm van politiek werd uitgevonden. Anderen zien vooral een proces van culturele verandering, dat pas in de negentiende eeuw politieke consequenties kreeg. Maar hoe interpreteerde de tijdgenoot zelf de gebeurtenissen en hoe analyseerde hij de crisis in de economie en in de staatsinrichting?

H8. Jan Salie de baas? Over de periode van 1813 tot 1848

Lang heeft Potgieters typering van de eerste helft van de negentiende eeuw – de tijd waarin hij zelf leefde - het beeld van historici over deze periode bepaald: Jan Salie was aan het bewind, het sloomste kind van Jan en Jannetje. Tegenwoordig is men minder overtuigd van de achterlijkheid van Nederland in dat tijdvak, omdat historici zich hebben bevrijd van het idee dat de geschiedenis beoordeeld moet worden aan de hand van wat de meest vooruitstrevende landen in deze tijd deden. De vraag zou dan ook niet moeten zijn, waarom de industriële revolutie niet uitbrak in Nederland, maar welke keuzes er werden gemaakt om het Nederland op te stoten in de vaart van de volken binnen de reële mogelijkheden.

De rol van de koning in het herstelproces na de Napoleontische tijd was groot. Hij probeerde van zijn nieuwe en grote rijk - het huidige Nederland en België - een moderne staat te maken met een duidelijke taakverdeling voor de gebiedsdelen: industrie in België, handel in Nederland en afzet in de koloniën. Hij slaagde er echter niet in om zijn rijk bij elkaar te houden en ook al weigerde hij de werkelijkheid lang te erkennen: Nederland moest alleen verder. Het land stortte zich op dat waarin het goed meende te zijn, de handel. Het bezit van Indië was essentieel voor de opbouw van het land. De geografen Knippenberg en De Pater hebben er trouwens op gewezen dat Nederland in de 19e eeuw nog lang geen economisch en cultureel geïntegreerde staat was. In politieke zin was er vanaf 1798 wel sprake van één land, maar de verdere eenwording van Nederland zou nog lang duren.

H9. De liberale staat en zijn problemen. Van 1848 tot 1900

In het land van koning Willem I en Willem II wilden liberalen de weg vrijmaken voor een nieuwe politieke organisatie, waarin talent zou tellen, en niet langer afkomst en stand. Deze revolutionaire ideeën vonden aanvankelijk niet veel respons, maar door ontwikkelingen in omliggende landen, waar in 1848 de ene na de andere monarch in het nauw werd gedreven door nationalistische of liberale bewegingen, besloot de conservatieve koning Willem I zijn koers te verleggen. Hij vroeg Thorbecke een voorstel voor een nieu-

we, liberale constitutie te maken. Die grondwet bepaalt tot op de dag van vandaag voor een groot deel de gang van zaken in Nederland. Met deze liberale grondwet van 1848 was nog niet duidelijk tot waar het liberalisme zou reiken. Veel van de daarin vastgelegde beginselen moesten een concrete vorm krijgen in wetten. Bovendien moest in de praktijk blijken tot waar de macht van de vorst reikte in het nieuwe bestel. Willem II en Willem III zagen de ministers nog lang als hun die naren en het duurde even tot duidelijk was dat de ministers verantwoordelijkheid moesten afleggen aan de Kamer.

Historici hebben zich de laatste tijd niet alleen bezig gehouden met de staatsrechtelijke ontwikkeling, maar hebben ook veel aandacht besteed aan de grondslagen van de liberale politiek. Wie mochten er meepraten en stemmen volgens de liberalen? Thorbecke stelde in zijn beroemde geschrift van 1844 *Over het hedendaagsche staatsburgerschap* dat in principe elke inwoner van het land een staatsburger kon worden, maar dat hij wel kon respecteren dat mensen die te afhankelijk van anderen waren voorlopig verstoken bleven van het stemrecht. Hij zag in de heersende armoede een barrière die nog lang de politieke participatie van velen zou belemmeren. Een andere vraag luidde of er sprake was van een nachtwakerstaat, die slechts voor het hoogst nodige zorgde en zoveel mogelijk aan de markt overliet? Tegenwoordig neemt men aan dat alleen waar de marktwerking actief kon zijn, de overheid terughoudend was, maar dat er vele gebieden waren waar de staat actief moest ingrijpen.

H10. Nieuwe politiek: gereformeerden en socialisten. Van 1879 tot 1918

De politieke geschiedenis van de negentiende eeuw is vaak beschreven als een opeenvolging van besluiten die in het kabinet en het parlement zijn genomen en als de tijd van de emancipatiebeweging van gereformeerden, socialisten en katholieken. Sinds kort is er een nieuwe benadering in zwang die pretendeert deze twee invalshoeken te combineren. Ido de Haan en Henk te Velde hebben in 1995 een artikel gepubliceerd waarin zij de aandacht vragen voor het begrip politieke cultuur, dat beide verhalen over de negentiende eeuwse politiek zou kunnen integreren.

Wat verstonden de liberalen onder politiek, is daarbij de eerste vraag. Antwoord: een ordelijke discussie over het algemeen belang. Onenigheid werd niet geschuwd, maar mocht de zoektocht naar wat het beste was voor iedereen niet in de weg staan. Vaardigheid in het debat speelde een belangrijke rol en er werd op allerlei niveau geredetwist. Maar altijd met in het achterhoofd het idee dat deze discussie beschaafd moest zijn en de weg naar het algemeen belang moest wijzen. Particuliere belangen zouden nooit de doorslag moeten geven in de politiek.

De liberalen verweten hun concurrenten, de conservatieven, dat zij lokale belangen nog al eens boven het algemene belang stelden. En aan het einde van de negentiende eeuw kwamen de gereformeerden en de socialisten in conflict met dit politieke uitgangspunt. Zij kwamen nadrukkelijk voor hun groepsbelang op en maakten het algemeen belang daaraan ondergeschikt. De eigen waarheid liet zich niet langer opnemen in een gedeelde algemene waarheid. Abraham Kuiper en Domela Nieuwenhuis waren in de ogen van de oude liberalen demagogen die zich niet aan de politieke spelregels wensten te houden. Kuiper en Nieuwenhuis waren van mening dat het liberale algemeen belang ook een eigen belang was.

H11. Nederland en de wereldoorlogen. Van 1914 tot 1945

Voor Nederlanders is het begrip Wereldoorlog synoniem met 'de Tweede Wereldoorlog'. Tot op de dag van vandaag wordt er door politici, historici en leiders van de publieke opinie geprobeerd uit te leggen wat er in die oorlog eigenlijk gebeurd is. Het 13-delige meesterwerk van Lou de Jong, tussen 1969 en 1988 geschreven in opdracht van de regering had alles moeten bevatten wat relevant was voor die oorlog. Het duurde echter niet lang voor er kritiek kwam op de grondslagen van dat standaardwerk. De belangrijkste publicatie was van J.H.C. Blom, nu de directeur van het NIOD (waar De Jong eerder werkzaam was geweest) onder de titel *In de ban van goed en fout*. Blom introduceerde het onderzoek dat in Duitsland werd gedaan in de Nederlandse discussie.

Hij stelde zich de vraag of de Nederlanders in de Tweede Wereldoorlog wel in twee categorieën te verdelen waren, in goed en fout, zoals De Jong en anderen hadden gedaan. Hij stelde dat voor de meerderheid van de bevolking de prioriteit gelegen was in overleven en doorleven. Er kwamen heftige reacties op de oratie van Blom. Sommigen stelden dat hij, geheel ten onrechte, de ethische standaard los liet die door de oorlog was bepaald.

Een van de thema's die Blom aan de orde stelde was hoe het mogelijk was dat in een land als het onze het grootste deel van de Joodse Nederlanders is weggevoerd en vermoord terwijl in andere West-Europese landen het percentage veel lager lag. Hij gaf, zonder voor een verklaring te kiezen, de vele mogelijkheden aan die deze pijnlijke cijfers zouden kunnen verduidelijken. Zaken als het traditionele ontzag voor de overheid, de soepel lopende bureaucratische overheid en zelfs het goede treininstelsel zouden een rol gespeeld kunnen hebben. Met deze aanpak was het debat over de oorlog in een nieuwe fase terecht gekomen.

H12. De jaren zestig, Nederland op hol? Van 1960 tot nu

Na de Tweede Wereldoorlog dachten velen dat de wereld nu echt veranderd was. De voorbije verschrikkingen zouden leiden tot een doorbraak, een afbraak van de vooroorlogse verzuilde samenleving. Dat sloot aan bij gedachten die al tijdens de oorlog waren geformuleerd over een nietverzuild, modern na-oorlogs Nederland. Maar in de jaren zestig bleek dat er eigenlijk betrekkelijk weinig was veranderd in het burgerlijke en verzuilde Nederland. De oorlog bleek niet meer dan een intermezzo, de werkelijke breuk werd voortaan in de jaren zestig geplaatst.

In het nieuwe beeld van het moderne Nederland wordt de nadruk gelegd op de taaierheid van de verzuiling maar ook op de beperktheid ervan. De meerderheid van hen die na de oorlog opgroeiden, leefde in een verzuilde wereld, maar er waren ook genoeg mensen die deze werkelijkheid alleen uit de verhalen van anderen kende. Het oude beeld van de

gesloten jaren vijftig met de nadruk op tucht en discipline is vervangen door een meer genuanceerd verhaal

In de jaren zestig was er sprake van een grote mate van individualisering waardoor de oude kaders ineens niet meer vanzelfsprekend waren. Dit uitte zich zowel in ontkerkelijking, seksuele experimenteerdrijf en onvrede over de bestaande politieke verhoudingen.

De Amerikaanse historicus James Kennedy heeft in zijn studie over de jaren zestig nog een verrassende vraag toegevoegd aan het debat. Hij vroeg zich af hoe het mogelijk was dat deze ver gaande veranderingen hadden plaats gevonden zonder dat er doden waren gevallen. Hij legt weer de nadruk op continuïteit. Volgens hem profiteerde de elite van dit land van de eeuwenoude traditie van plooiën en schikken en was deze in staat om de onrust te kanaliseren.

JAARTALLENOVERZICHT

Romeinse periode

58-50 v. Chr.	Caesar verovert Gallië
50	Komst Batavieren in rivierengebied
12	Begin Romeinse overheersing
69 n. Chr.	Bataafse opstand
260	Begin terugtrekking Romeinse troepen

Franken en Friezen

400	Volksverhuizingen: Friezen boven de grote rivieren, Franken ten zuiden daarvan.
695	Franken verslaan Friezen bij Dorestad. Willibrord eerste bisschop van Utrecht
768-814	Karel de Grote
810-1006	Invallen van Noormannen
843-880	Frankische rijksdelingen
925	Lage landen onder het Duitse Rijk

Heren en Steden

1122	Concordaat van Worms: Duitse keizer verliest benoemingsrecht bisschoppen
1282	Floris V onderwerpt de West-Friezen
1302	Gulden Sporenslag
1345-1492	Hoekse en Kabeljauwse twisten
1348	De Zwarte Dood

Bourgondiërs en Habsburgers

1419-1467	Philips de Goede hertog van Bourgondië
1464	Eerste vergadering Staten-Generaal
1477	Maria van Bourgondië huwt Maximiliaan van Habsburg
1482-1506	Philips de Schone, ondermeer hertog van Bourgondië
1515-1555	Karel V, heer der Nederlanden

1523	Eerste protestanten op de brandstapel
1548	Erkenning van Nederlandse gewesten als Bourgondische Kreits in Duitse Rijk
1550	Bloedplakkaat van Karel V
1555-1581	Filips II
1559-1567	Margaretha van Parma landvoogdes
1566	Aanbieding smeekschrijft van de lage adel

Opstand

1566	Beeldenstorm
1567-1573	Alva generaal, daarna landvoogd
1567	Vlucht Willem van Oranje
1572	Watergeuzen veroveren Den Briel
1574	Leiden ontzet
1576	Pacificatie van Gent
1578-1592	Parma
1579	Unie van Atrecht en Unie van Utrecht
1581	Plakkaat van Verlatinghe
1584	Willem van Oranje vermoord
1585	Val van Antwerpen
1588	Armada gaat ten onder

De oorlog tegen Spanje

1585-1625	Maurits stadhouder
1595	Eerste tocht naar Indië
1600	Slag bij Nieuwpoort
1602	Oprichting VOC
1604-1618	Godsdiensttwist tussen Arminianen en Gomaristen
1609-1621	Twaalfjarig Bestand
1621	Oprichting WIC
1625-1647	Frederik Hendrik stadhouder
1634	Verovering Antilliaanse eilanden
1648	Vrede van Munster

Grote mogendheid

1650	Staatsgreep Willem II
1651-1672	Eerste Stadhouderloze Tijdperk
1652-1654	Eerste Engelse Oorlog
1665-1667	Tweede Engelse Oorlog
1667	Nederland verwerft Suriname
1672	Rampjaar
1672-1702	Willem III stadhouder
1672-1674	Derde Engelse Oorlog
1672-1678	Oorlog met Frankrijk
1685	Komst Hugonoten
1688	Willem III wordt koning van Engeland
1688-1697	Negenjarige oorlog met Frankrijk

Kleine mogendheid

1701-1713	Spaanse Successieoorlog
1702-1747	Tweede Stadhouderloze Tijdperk
1747-1751	Willem IV stadhouder van alle gewesten
1780-1784	Vierde Engelse Oorlog
1786-1787	Patriotse machtsovername in diverse steden
1787	Inval Pruisische leger
1789	Fransen Revolutie

Bataafse tijd

1795	Fransen veroveren de Republiek, vlucht Willem V naar Engeland
1796	Nationale Vergadering
1798	Eerste grondwet van Nationale eenheidsstaat
1801-1805	Staatsbewind
1805-1806	Schimmelpenninck raadpenionaris
1806-1810	Koninkrijk Holland, Koning Lodewijk Napoleon
1810	Napoleon annexeert Koninkrijk Holland
1813	Nederlaag Napoleon bij Leipzig, Franse troepen verlaten het land
1814	Grondwet voor Koninkrijk der Nederlanden

1815	Verenigd Koninkrijk der Nederlanden
1824	Stichting Nederlandse Handel Maatschappij
1830	Belgische Opstand
1830	Invoering cultuurstelsel
1839	Erkenning van België
1839	Eerste spoorlijn Haarlem-Amsterdam

Koning of Kamer

1848	Grondwet van Thorbecke
1849-1853	Eerste kabinet-Thorbecke
1850	Provinciewet
1851	Gemeentewet
1853	Herstel Bisschoppelijke hiërarchie en Aprilbeweging
1862-1866	Tweede kabinet-Thorbecke
1866	Kwestie-Mijer
1867	Luxemburgse kwestie

Modernisering

1869	Afschaffing dagbladzegel
1870	Afschaffing cultuurstelsel
1873-1903	Atjeh-oorlog
1871	Oprichting Algemeen Nederlandsch Werkliedenverbond
1872	Opening Nieuwe Waterweg
1874	Kinderwetje-Van Houten
1876	Opening Noordzeekanaal
1879	Oprichting ARP
1881	Oprichting Sociaal Democratische Bond
1889	Subsidie voor bijzonder lager onderwijs
1894	Oprichting SDAP
1901	Woningwet
1903	Spoorwegstaking
1917	Algemeen mannenkiesrecht
1917	Schoolkwestie opgelost
1918	Instelling Volksraad in Indië

1919	Vrouwenkiesrecht
------	------------------

Interbellum en oorlog

1919	Troelstra's revolutie
1929	Internationale economische crisis
1931	Oprichting NSB
1933-1939	Kabinetten-Colijn
1940	Duitse inval
1940	Ariërverklaring
1941	Februaristaking
1941	Japaneze inval in Indië
1942-1945	Deportaties van Joden
1944	Bevrijding van het zuiden, hongerwinter